

Trik se změnou režimu zákazů vládě nevyšel

Základní práva a svobody může ve stavu nouze omezovat pouze vláda podle krizového zákona, rozhodl soud a zrušil ministerská mimořádná opatření.

Lze jen hádat, co bylo pro vládu tím skutečným důvodem vrhnout se na příslavný tenký led, který se pod ní rozsudkem správního soudu prolomil. Naději na vytažení zpět na hladinu kabinetu dává ještě Nejvyšší správní soud, pokud by celou věc viděl jinak a pravomocný rozsudek pražského městského soudu k podané kasační stížnosti zrušil.

Řízení iniciované žalobou experta na zdravotnické právo Ondřeje Dostála odpověď na motiv kabinetu, proč během boje proti koronavirové pandemii „přepnul“ z režimu krizového zákona do režimu mimořádných opatření ministerstva zdravotnictví vydávaných podle zákona o ochraně veřejného zdraví, nedává. Sám žalobce vidí v „přehození výhybky“ zjevnou účelovost spočívající v odbourání možnosti žádat o náhradu škod způsobených těmito zásahy. Ani soud žádný racionální důvod pro takový postup nenalezl: „(...) vláda si své role při nouzovém stavu nejprve byla vědoma, neboť přijala krizová opatření obdobného obsahu ve formě, jež předjímá ústavní zákon bezpečnosti a krizový zákon. Z jakého důvodu však následně tento správný postup opustila, soudu není zřejmé, respektive tento její postup není nikterak právně obhajitelný,“ uvádí se v rozsudku.

Ministerstvo zdravotnictví podle něho překročilo svou věcnou působnost, když v době trvání nouzového stavu mohla základní práva a svobody omezovat pouze vláda, a to dle krizového zákona. Postup *ultra vires*, tedy za hranic

pravomoci, byl stěžejním důvodem pro zrušení čtveřice mimořádných opatření ministerstva zasahujících do svobody volného pohybu a svobody podnikání. Dalšími argumenty žalobce týkajícími se přezkoumatelnosti napadených opatření a přiměřenosti omezení základních práv a svobod se soud už nezabýval. O dalších dvou napadených opatřeních rozhodovat odmítl, neboť je předtím ministerstvo samo zrušilo.

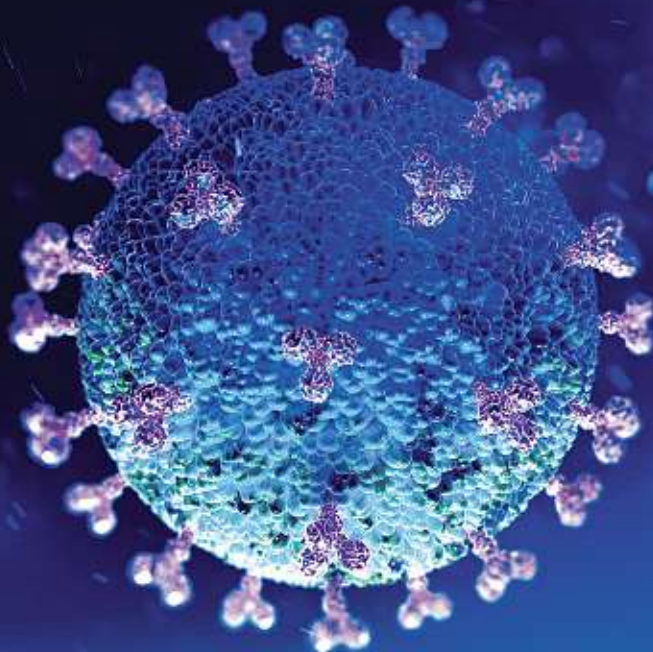
Jestliže se chtěla vláda takto chránit před nároky na náhradu škody podle krizového stavu, dosáhla přesného opaku. Podle vedoucího advokáta bpv Braun Partners Martina Círa nesprávným úředním postupem pouze otevřela další možnost uplatnění těchto nároků cestou zákona o odpovědnosti státu za škodu. „Z našeho pohledu se lze v zásadě domáhat náhrady škody vůči státu za celé období existence mimořádných opatření,“ říká. Lišit se podle něho bude procesní postup.

Koho žalovat?

Bez ohledu na to, v jakém režimu se nárok posuzuje, bude před podáním žaloby nutné jej uplatnit vůči státu. Lhůty pro to jsou odlišné (šest měsíců v případě krizového zákona, tři roky v případě zákona o odpovědnosti za škodu). Navíc u krizového zákona v případě zmeškání půlroční lhůty tento nárok zaniká.

Pokud půjde o nároky podle krizového zákona, bylo by chybou je vznášet vůči Úřadu vlády, ačkoliv je to vláda, která tyto předpisy vydává. Nejvyšší soud už dříve rozhodl¹, že příslušnou organizační složkou, která za stát v tomto typu řízení vystupuje, je ministerstvo vnitra. Ve smyslu § 12

¹ Viz rozsudek ze dne 17. 6. 2009, sp. zn. 25 Cdo 1649/2007.

odst. 1 písm. m) kompetenčního zákona totiž představuje ústřední orgán státní správy pro krizové řízení.

Nároky podle zákona o odpovědnosti státu za škodu pak budou směřovat proti ministerstvu zdravotnictví, neboť to se dopustilo nesprávného úředního postupu, když si přisvojilo pravomoc, která mu nepříslušela.

Obezřetní by měli být také ti, kteří už požádali stát o některou z finančních podpor. „V rámci pomoci poskytované státem se již hodně subjektů náhrady jakékoliv škody dopředu zřeklo,“ upozorňuje advokátka Jana Sedláková ze Sedlakova Legal.

Správné stanovení výše nároků bude oříšek

Z pohledu poškozených bude nejproblematictější prokázat příčinnou souvislost mezi škodlivým jednáním a vznikem škody. Půjde hlavně o ušlý zisk. Pro stanovení jeho výše nestačí jakási hypotetická možnost, čeho by poškozený mohl dosáhnout. Je potřeba určit, o jaký reálně dosažitelný prospěch přišel. Na řadu tak přijdou znalecké posudky. „I bez mimořádných opatření je potřeba si uvědomit, že se země potýká s pandemií. Ta bezpochyby nezanedbatelně ovlivňuje jednání zákazníků. I v případě ponechání obchodů otevřených by zisk klesl v důsledku obecného strachu lidí o zdraví,“ poukazuje Martin Cír na to, že dokazování nebude jednoduché a ani příznivý posudek

nemusí znamenat výhru ve sporu. „Nelze ani vyloučit, že soudy k námitce státu odmítnou přiznat ušlý zisk například s odkazem na veřejný zájem – typicky na zachování chodu státu, který nemá na náhradu ušlého zisku všem dostatek prostředků – a s tím spojený princip nákladu obětované příležitosti,“ dodává.

S tím souhlasí i bývalý ústavní soudce Stanislav Balík: „Každý ví, že státní pokladna není bezedná a stát si nemůže dovolit zaplatit všechno. Bylo by to podobné jako u nálezu Ústavního soudu ve věci soudcovských platů.“ Soud tehdy připustil, že nárok na zvýšení platů soudci měli, ale je potřeba brát ohled na státní rozpočet. „V případě odškodňování podnikatelů by tedy vláda měla vyhlásit, že odpovědnost státu tu je, ale podnikatelé nemohou počítat s tím, že dostanou úplně všechno,“ uvedl Stanislav Balík v rozhovoru pro týdeník Ekonom s tím, že je třeba hledat kompromis, který by zemi neuvrhl do bankrotu.

V jak velké míře se opatřeními zasažené firmy a jednotlivci budou obracet s nároky na soudy a jak budou přítomni proti státu úspěšní, ukáže čas. Dá se však čekat, že půjde o složité a dlouhé spory. Stačí vzpomenout nároky z restitucí, které dodnes také nejsou úplně vypořádané.

Nesprávným úředním postupem vláda otevřela další z cest, jak se domáhat nároků na náhradu škody v důsledku přijatých krizových opatření. Vedle žalob podle krizového zákona může být výhodné použít i zákon o odpovědnosti státu za škodu.

Martin Drtina
martin.drtina@economia.cz